

Körmöcbánya bányászatának története

Közli: DR. IZSÓ ISTVÁN

Az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület 1909. szeptember 19-én Körmöcbányán tartotta közgyűlését. Az eseményről szóló híradás mellett egy rövid ismertető jelent meg Körmöcbánya város és bányászata történelméről a Litschauer Lajos és Matejka Gyula által szerkesztett „Jó szerencsét!” c. társadalmi, műszaki, bányászati és kohászati szaklap II. évfolyamának 1909. évi 52. számához csatolt Ünnepi mellékletben. A cikk szerzőjét nem tüntették fel, de valószínűsíthető, hogy összeállítója Litschauer Lajos (1858–1937) m. kir. bányatanácsos, a Selmecebányai Bányászati Akadémia ügyvezető tanára, aki a bányaművelésben, a bányajog és a bányásztörténet elismert hazai szaktekintélye volt.

Úgy gondolom, hogy a kezdetektől 1899-ig terjedő, tömör, de mégis részletes történeti áttekintés ma is érdeklődésre tarthat számot, ezért azt – eredeti szerkesztését és szóhasználatát megtartva, némi helyesírási korrekcióval – közreadom. Adatait, megállapításait természetesen a megjelenése óta eltelt több mint száz év kutatási eredményeinek fényében, megfelelő kritikával kell szemlélni és kezelni. Az újraközlést az is indokolja, hogy a Jó szerencsét! című lap évfolyamai csak néhány nagy könyvtárban található meg, a hivatkozott melléklet pedig, amelyben az eredeti közlemény megjelent, talán azokból is hiányzik. Ilymódon az érdekes történeti áttekintés a szakemberek előtt gyakorlatilag mind a mai napig ismeretlen maradt.

Miskolc, 2008. február hó.

Dr. Izsó István

Körmöcbánya

bányászata, a selmecebányai m. kir. bányaigazgatóság levéltárában őrzött, 1774. évből való, névtelen szerzőtől származó feljegyzés szerint állítólag 745-ik évben Kr. előtt indult meg. Bizonyítékul felhozható Windiakewitz, aki szerint Körmöcbányán, időszámításunk első évében itt oly olvasztóhelyek léteztek, amelyeket ma már két kultúrréteg fed. Más neves történetírók Körmöcbánya alapításának évét 770-re teszik.

Körmöcbánya, nagy történelmi múltja, változó bányaszerencsése, tanulságúal szolgáljanak a következő rövid, történelmi adatok:

770. évre teszik egyes bányászírók Körmöcbánya alapításának idejét.

960-ban sok bányamunkás vándorol be Csehországból, Körmöcbánya vidékére.

1100. évben, Kálmán király idejében, Körmöcbánya, királyi város lesz.

1230-ban Körmöcbánya bányászatának virágozása hanyatlóban van. 1235. évre esik Körmöcbánya státútumainak kelte.

1241-ben a várost elfoglaló tatárok kíméletesen bánnak el a lakosokkal és birtokukkal.

1242. évben német telepítvényeseket hívnak Körmöcbányára, miáltal a bányászat ismét élénkül és a város fontosságában gyarapodván, többféle szabadságokban részesül.

1293-ban Körmöcbánya, mint „villa Keremice” van okmányilag felemlítve.

1317. évből való, Körmöcbányára vonatkozólag az első írott hiteles adat, amely a pápai tizedszedőknek erre az évre vonatkozó jegyzéke.

1328. évben Körmöcbánya. szabad királyi várossá lesz. Eddig nagy község. Ebben az évben Róbert Károly király szabad királyi várossá emeli, s két mértföldnyi lakatlan területet adományoz lakosainak. Ekkor Körmöcbányát már németek lakják, kiket a király hospeseknek, azaz vendégeknek nevez és mindenekelőtt azzal a joggal ruház fel, hogy bírákat és tanácsosaikat szabadon választ-hassák, csak saját hatóságuk előtt vádolhatók és más bírák előtt megjelenni nem kötelesek; de ha a bíró kötelességét nem teljesítené, csak a király vonhatja felelősségre. Adósságok miatt, más ha-

tóságok körmöci polgárt le nem tartóztathatnak, hacsak már előzőleg a saját bírása által elítélve nem volt. Róbert Károly a városnak mindazon jogokat megadta, amellyel a csehországi Kutenberg lakosai bírtak.

1341-ben I. Károly király a pénzverést bérbe adja; ő különben első királyunk, aki aranyérmeket veret florenci [firenzei – *a szerkesztő*] mintára. Ezen érmek közforgalmi neve: arany forint volt.

1342. évben Körmöcbányán, a kamarai jószágok, Róbert Károly király rendeletére Lipót várnagyának bérbe adatnak. A körmöci kamarát, ezen oklevél, ősréginék nevezi. Más forrás szerint, ezen évben Róbert Károly király alatt, Nyitra, Nógrád, Hont, Zólyom, Pozsony, Pest, Komárom és Bars megyékben, a bányákban termelt minden arany és ezüst, a püspöki dézsmával együtt, 800 mark finom ezüstért az árvai várkapitánynak és körmöci kamaragrófnak, Hyppolit mesternek lett adományozva.

1404-ben Körmöcbányát Zsigmond király meglátogatja.

1418. évben Körmöcbányára elérkezik a csehek mozgolódásának a híre, mire a város a vár és város védelmére szolgáló palánkok megújítását rendeli el és mindenekelőtt a várat veszi körül új védő falazattal.

1427-ben Körmöcbánya városhoz, Borbála királyné, április 28-án „a székelyek földén vagy tartományában, Szt-Györgyön” kelt levelet intéz, melyben meghagyja., hogy az ottani pénzverők, kik a bélyeget hamispénz-készítőknek kölcsönözték, ha szépszerével nem vallják be cinkostársaikat, kőpadra vonassanak.

1428. évben Körmöcbányát Borbála királyné értesíti, hogy készsüljön az országba beözönlő csehek ellen.

1430-ban Körmöcbánya a husziták előnyomulásának a meggátolásával van elfoglalva. A betört csehek ekkor már elfoglalták: Nagy-Tapolcsányt, Zsolnát és Rózsahegyet. A bajmóci Noffryak, mint a szomszédos megyék főurai ráüzennek Körmöcbányára, hogy az előrenyomuló husziták elleni harcaikban segítségükre legyenek.

1433. évben Körmöcbányáig pusztítanak a Szepességbe betört husziták, kik mintegy 20.000-en Lengyelországból bejövet, Késmárkot felgyújtják és kirabolják. Körmöc elöl április 25-én kivonulnak az országból.

1434-ben Körmöcbányát a husziták körülzárják és ostromolják. A város sikeresen ellent áll.

1440. évben Körmöcbánya az Albert király halála után kitört trónvillongások alatt a többi alsó-magyarországi bányavárossal együtt, Erzsébet királyné felszólítására, fia, László pártjára áll.

1442-ben Körmöcbányát Rozgonyi Simon egri püspök május hó végén megtámadja és négy héten át szakadatlanul ostromolja, s csak akkor vonul el, mikor hírül veszi, hogy Giskra felmentő se reggel közeleg a város megmentésére. Aug. 17-én Erzsébet királyné felszólítja Körmöcbányát, hogy az Ulászló királlyal kötött fegyverszünet ügyében Pozsonyban tartandó tanácskozáshoz 2-3 követet küldjön.

1445. évben Körmöcbánya a február hó 2-án Székesfehérvárott megtartott országgyűlésre hivatalos volt. Ezen időtől fogva, az „*Alsó-Magyarországi Bányavárosok*” főhelye.

1451-ben Körmöcbányát Hunyadi János, kinek főhadiszállása Felsőtótin van, sikertelenül ostromolja. A város Giskra védelme alatt áll.

1452-ben Körmöcbányát Podiebrád György felkéri, hogy a Kassa, Lőcse és Bártfa városok és Giskra között kitört súrlódásokat kiegyenlítsse.

1492-ben a régi körmöci bányajogot, amelyet a XIV. század közepe táján összegyűjtöttek, de tűzvész folytán elpusztult, újra összeírják.

1517. évben Körmöcbánya polgárainak megengedi II. Lajos király, hogy a Selmezbányán és Hodrusbányán tartózkodó bányamunkások állal fejtett fémes ásványokat a maguk kohóiban olvaszthassák.

1521-ben Körmöcbányán a „*mélytáró*” hajtását megindítják.

1525. évben Körmöcbányán a bányászat a Thurzók és Fuggek befolyása alatt annyira fellendül, hogy II. Lajos király a várost pénzverési szabadalmakkal ruházza fel.

1528-ban, Körmöcbányát, mely a többi bányavárossal és a szomszédos németiséggel Ferdinánd király pártjára állott, Szapolyai pártfelei (Liptó, Túróc és Árva vármegyék) zaklatják.

1528. évben Körmöcbányát Szapolyai hadai bántalmazzák.

1530-ban Körmöcbányán Szapolyai hadainak közelsége folytán nagy a nyugtalanság.

1531. évben Körmöcbányát a szomszédos vidékeken portyázó Szapolyai-féle csapatok folytonosan nyugtalanítják.

1532-ben Körmöcbánya környékén Szapolyai hadai garázdálkodnak.

1537. évben Körmöcbánya birtokait vágbesztercei Podmaniczky és murányi Bassó, rabló lovagok módjára pusztítják. A város, mint a bányavárosok szövetségének vezére, a szomszédos birtokosokkal a védelem érdekében egyezséget köt. A szept. hó 4-én tartott tanácskozmányban szerkesztett konföderációs okmányban a szövetségesek 700 főnyi védőseregnek tartására vállalnak kötelezettséget. A sereg havi tartásdíjához Körmöcbánya 2800 forinttal járul. Evvel a védőcsapattal egymást minden ellenséggel szemben támogatni és védeni tartoznak.

A hadcsapat főkapitányának a kinevezését I. Ferdinánd királyra bízván, követeik által a szövetség jóváhagyására és megerősítésére felkéri. I. Ferdinánd király a szövetséget veszélyesnek látja, ezért nem nevez ki és az egyezményt jóvá nem hagyja. Ily körülmények között a város mindenekelőtt körfalainak megerősítéséről gondoskodik. A régi körmöci bányajog 1492. évi szövegét néhány cikkellyel megtoldják.

1539-ben Körmöcbánya a környéken portyázó rabló csapatok ellen védekezvén, alsó- és felső várkapuját még egy bástyával veszi körül.

1543. évben Körmöcbánya, mint a bányavárosok vezére a közös védelemre készül, s a veszélyben forgó városokat saját hadi erejével támogatni kényszerül, ami nagyon kimeríti erejét.

1545-ben Körmöcbánya városra nehezedő költségeken könnyítendő, a kincstár a legelső bányarészt minden jogaival együtt átveszi. Más forrás szerint a XVI. század közepén a körmöci bányák Mária királynénak, II. Lajos özvegyének oly feltétel alatt lesznek átengedve, hogy ezért egy altárót hajtasson, de ettől a királyné visszalépett. I. Ferdinánd alatt Körmöcbánya az altárót az örök mélységgel és 21 ölet az altáró fölött a „*Kunsthandlung*”-nak engedte át.

1560. évben Körmöcbányán augusztus 2-án nagy tűzvész pusztít, mely két óra alatt a várost semmivé tette. A kőfalon és a várban lévő ágyuk a harangokkal együtt szétolvadtak, az egész hadi felszerelés, a levéltár egy részével elpusztult.

1562. évben Körmöcbánya ezután is kénytelen úgy önmagát, mint a bányavárosokat megvédelmezni.

1570. évben Körmöcbányát pestis és éhínség pusztítja.

1577-ben Körmöcbányán a pestis oly erővel lép fel, hogy szeptember, október és november hónapokban több mint ezer ember, vagyis a város akkori lakosságának közel egyharmada halt el.

1593. évben Körmöcbánya, a folytonos csapások és tartozási hátralékok folytán annyira eladósodik, hogy ezen adósságok kiegyenlítésére a „*Volle Henne*” nevű bányáját átadja a kincstárnak, melyet ez „*Goldkunsthandlung*” név alatt vesz birtokba.

1600-ban Körmöcbánya Thököly Sebestyénnek sokkal adója, ki midőn a város fizetni nem képes, két legjobb faluját igyekezik elfoglalni.

1601. évben Körmöcbánya szomszédságába, Jánosrét faluba, Zólyomba elhelyezett és a vidék védelmére kirendelt német katonaság ápril. 27-én betör, mire Jánosrét és Kapronca között csatára kerül a sor, amely a körmöcbányaiak vereségével végződik.

1604-ben Körmöcbányán az 1519-ben megkezdett „*mélytáró*” hajtását befejezik. Körmöcbánya és a többi bányaváros lakossága majdnem kizárólag német. A Bocskai-féle szabadságharcban nem akar részt venni; még akkor sem, mikor Bocskai hadai a bányavárosok vidékeit elárasztották. Április 10-én Bocskai felszólítja a várost a meghódolásra, de ez nem enged, mire csapatai a várost és környékét folytonosan zaklatják különösen Körmöcbányát fenyegetik, amelynek bánya-, kohó- és zúzóműveit elpusztítják, sőt az Erzsébet-templomba is betörnek, a várost magát azonban hatalmukba nem ejthetik. Az októberi alkudozások megghiúsultával még rosszabbra fordul Körmöcbánya sorsa, mert Nagy Márton, Bocskai egyik kapitánya a várost a meghódolásra kényszeríti. A meghódolás fő okát a bányamunkások elégedetlensége, és azon körülmény képezi, hogy a munkásnép a folytonos veszedelmet meguntta és a harcokban részt venni vonakodik.

1605. évben Körmöcbánya a Szt. Keresztet megszállva tartó Nagy Márton kapitánynak november 8-án hódoló levelet küld, de kiköti, hogy csakis hadi adót fizet azért, hogy Bocskai seregeitől ne háborgattassék. A német katonaság a városban marad. Mivel csak kényszerítve hódolt meg, Selmeccel egyetemben 3000 ft.-ot azonnal le kellett, hogy fizessen.

1614-ben Körmöcbánya gazdag levéltárának (II. tomus, 51 fons, 1 csom.), ezen évből származó 55. sz. ügyirata tartalmazza azon nevezetes, de névtelen szerzőtől eredő feljegyzést, hogy Selmecebánya 745-ben, Körmöcbánya 770-ben, Besztercebánya 1345-ben, Zólyom 795-ben, Eperjes 1374-ben, Lőcse 1245-ben keletkezett. (Ezen adatok azonban nem megbízhatók.)

1617-ben a bányavárosokat az osztrák hatóságok kamarai birtoknak nyilvánítják és az alsó-ausztriai kamara kizárólagos főnnhatósága alá rendelik. Ez erős ellenkezésre ad okot s a bányavárosok, Körmöcbánya vezetése alatt mindent elkövetnek, hogy Magyarországtól el ne szakíttassanak.

1620. évben Körmöcbányát július 7-én Bethlen Gábor felesége meglátogatja és a pénzverést s a bányákat megnézi. Szeptember 1-én Bethlen Gábor személyesen jár itt, és nem csak a pénzverést nézi meg, hanem a bányákba is leszáll, amely alkalommal sok bányászt és iparost nyer meg Erdély számára.

1621-ben Bethlen Gábor április 25-én másodszer látogatja meg Körmöcbányát, amikor a győztes császári hadak elől hátrálóban volt. Csapatainak azonban újra kedvez a hadi szerencse, mert a császáriakat július hó 2-án és 3-án megverve ismét ura lesz Felső-Magyarországnak és a bányavárosoknak, ahonnan december 18-án és 19-én sok pénzverő-, bányász- és az olvasztáshoz értő kohómunkás, sok bányahivatalnok és iparos Bethlen parancsára, családstul Erdélybe költözik.

1622. évben január hó 22-én II. Ferdinándnak hódol és a nyugalom korszakát élve fejleszteni kezdi a város tulajdonához tartozó Stubnya-fürdőt, már ekkor virágzó latin iskoláját és kiterjedt gazdaságát.

1642. évben Körmöcbányán leég az Anna-akna és 60 munkás életét veszíti.

1644-ben Körmöcbányáról igen sok munkás Nagymásra költözik át Rákóczi György rendeletéből.

1651. évben Körmöcbánya, a kincstárral szemben lévő nehéz adósságai terhén könnyítendő, egyezsége lép a kamarával olyképpen, hogy a város majdnem 20.000 ft-ra felszaporodott tartozása fejében 3000 tallért lefizet, azon felül pedig a kincstári bányauzemhez megkívánt faanyagot díjtalanul bocsátja ennek rendelkezésére.

zésére. (Később a kincstár, jogainak biztosítására, önhatalmúlag magára telekkönyvezteti a város erdeinek a tulajdonját.)

1673-ban Körmöcbányát német és horvát katonaság szállja meg és a lakosságot a Wesselényi-féle összeesküvés vádjá alatt a pozsonyi ítélőszék elé állítja, amelynek élén Kollonics Lipót áll.

1674. évben jelentősége a bányavárosok szövetségének meglazulásával csökken, mert ezen időtől fogva csakis az egyes felek által megfellebbezett perek elintézése marad a bányavárosok közgyűlésének hatáskörében, míg a többi ügy mind elvesztette közösügyi jelentőségét.

1690-ben nagy tűzvész pusztít Körmöcbányán.

1699. évben Körmöcbányán június hó 15-én főbányabejárást tartanak és felvetik a kérdést, vajjon a mélytáró alatt művelt szintek üzeme felhagyassék-e vagy nem? A sok víz óriási nehézségeket okoz, öt vízetemelő géppel nem képesek a mélységet szárazon tartani. A vízemelés évente átlag 24.000 frt. költséget okoz. Más forrás szerint a bányászat a folytonos háborúságok folytán annyira hanyatlik, hogy a cs. és kir. udvari kamara meghagyja Thavonat Lajos báró, akkori kamaragrófnak, hogy főbányabejárást tartson annak a megállapítására, hogy nem volna-e célszerű a mély-altáró talpa alatt lévő míveletekkel teljesen felhagyni és a vízetemelő gépeket leszerelni.

1700-ban az udvari kamara, dacára annak, hogy 1694-től 1698. végéig az összes veszteség csak 28.128 frt. volt, a mély-altáró alatti míveleteket beszünteti és a szivattyúk kiszedését elrendeli.

1707. évben Körmöcbányát tűz pusztítja el, ezúttal harmadszor.

1710-ben Körmöcbánya lakosságát éhínség és pestis pusztítja.

1716. évben negyedszer leég.

1731-ben a bányászat fellendül.

1737. évben a mélység szárazon tartására öt vízetemelőgép áll szakadatlanul üzemben.

1738-ban a Róth-féle bányát, melynek 1809. évig való jövedelme 5490 frt. volt, a kincstár megveszi.

1739. évben a kincstári bányák Körmöcön 130.000 frt. tiszta jövedelmet adnak.

1741-ben Körmöcbányán a Sternbach báró főbányagróf idejében kiszedett vízetemelő rudasműveket új ily gépekkel pótolják. Jún. 18-án udvari konferencia Mária Terézia királynő elnöklése

alatt, ahol a részt vett 5 magyar tanácsos többek között azt kívánta, hogy a só-, bánya- és más kamarai ügyek a magyar kamara által legyenek adminisztrálva. A királynő júl. 28-án a kérelmet visszautasítja.

1751. évben Körmöcbányát meglátogatja Lotharingiai Ferenc, Mária Terézia férje. A bányákat is megnézi és azon bányászkalap, kabát és nadrág, amelyet az aknában és tárókon jártában viselt, valamint az az ék és kalapács, amellyel dolgozva, néhány arany- és ezüstérc-darabot levájt, a város múzeumában van őrizet alatt.

1764-ben Körmöcbányát meglátogatja II. József császár, testvérével és sógorával, Albert szász herceggel és a bányákba is leszállanak. Aranyos és ezüstös bányászkalapjaikat, amelyeket ezen bányajárás alkalmával viseltek, a város múzeumában őrzik.

1775. évben Körmöcbányán Br. Mittrovszky főbányagróf bejárván a bányákat, személyesen meggyőződik a nagymennyiségű víz okozta küzdeletről s kiemelésének nehézségeiről, minek folytán Hell K. selmeci gépmestert utasítja, hogy adjon véleményt a vízetemelő gépnek állapotáról. A benyújtott terjedelmes jelentés kimerítően tárgyalja a felszerelésnek hiányait és részletesen elősorolja azon munkálatokat, amelyek a mélység szárazon tartása céljából az egyes aknáknál végzendők tennének. A gépmester javaslatai azonban csak részben lettek elfogadva, mert habár a megfelelő vízetemelő gépeken és egyéb berendezéseken lényeges javításokat tesznek is, a javaslatba hozott vízoszlopos gépeket még sem építették be.

1777. évben Körmöcbánya leég, az okmányok elpusztulnak.

1780-ban Körmöcbányán, a mélytáró felett már csak nagyon kevés művelés létezik, de annál intenzívebb a fejtőmunka a mélyaltárón és az alatta lévő szinteken.

1781. évben Körmöcbányán az összes bányák jövedelme 17.200 ft.

1787-ben Körmöcbánya leég és a régibb iratok legnagyobb része odavész.

1789. évben Körmöcbányán a kincstár, bányatelkeinek nagy részével felhagy s azokat az Ignác bányatársulat nagy részt új adomány alapján megszerzi.

1790-ben Körmöcbányán a bányamívelés 4000 frt.-ot jövedelmez.

1792. évben Körmöcbányán a György bányatársulat a kincstár által felhagyott bányatelkek közül a régi György, Zsófia, Ágoston és Xavér telkeket megszerzi és a kincstárral szerződésbe lép, hogy neki szállítás és közlekedés céljából a már akkor fennálló kincstári Háromkirály aknát átengedje, miért is a társulat bizonyos évi bér fizetésére kötelezi magát.

1801. évben Körmöcbányán a bányamívelés még 4000 forintot jövedelmez és az 1790-1801. évi időköz összes bányajövedelme 47.165 frt. Ezentúl az állandó veszteség korszaka kezdődik.

1804. évben Körmöcbányán a Maria-Himmelfahrts-aknán a rudasművet leszerelik, a mélység egy része ismét szünetel.

1805-ben Körmöcbányán a Mária aknába beépítve volt szivattyúk egy részét kiszedték, miáltal a fejtésközök elszegényedése s a vízemelés nehézségei miatt amúgy is súlyos viszonyok között lévő bányászat állapota még válságosabb lesz.

1806-ban Körmöcbányán a bányászatnak vesztesége 96.262 frt.

1807. évben Körmöcbányát illetőleg a bécsi udvari kamara utasítja a selmecebányai bányagrófi hivatalt, hogy vegye fontolóra, nem volna-e célszerűbb a költséges vízhúzással felhagyni, s a mélységről lemondani. A bekívánt jelentések egyhangúlag a mélység üzemének fenntartását javasolják. Ez idő tájt alakult a Három-Zsigmond nevű bányatársulat, mely a régi István, Zsigmond, Nándor, Anna és Joachim bányatelepeket megszerzi. Működését az Ignác bányatársulattal szövetkezve kezdi meg.

1813. évben Körmöcbányán a személyzet létszámának leszállítását és a mélymívelésnek felhagyását rendelik el. A beszüntetés alkalmával a víz már 34 öl magasra emelkedett úgy, hogy a hetedik folyosó alá egyáltalában nem lehetett jutni, s a vízemelés egy év alatt átlag 62.000 frt. költséget okozott. Elbocsátottak 262 munkást.

1814-ben Körmöcbányán a kincstári bányászat veszteséggel dolgozik. 1802 óta 58.745 frt. a kincstárnak az itteni bányamíveleteknél való károsodása.

1815. évben Körmöcbányán a Zsigmond bányatársulat a György bányatársulattal egyesül és a Zsigmond-György bányatársulat nevet veszi fel. Veszteséggel dolgozik.

1820. évben a Zsigmond-György bányatársulat nagy veszteséggel dolgozik. A „Károlyakna”-i bányatelepet ez évben indítják meg, az alapját képező tizenegy bányatelek adományozásának ki-
eszközlésével.

1821-ben Körmöcbányán az üzem eredményei a mélység felhagyásával, nemcsak, hogy nem javulnak, hanem inkább hanyatlanak, amiért a selmeci főbányagrófi hivatal javaslatot tesz a mélység újranítására. A Zsigmond-György bányatársulat nagy veszteséggel dolgozik.

1823. évben a mélyműveletek újranításának kérdése folyamatban van. A Zsigmond-György bányatársulat veszteséggel dolgozik.

1826. évben Körmöcbányán a mélység újranításának módját illetőleg igen eltérők a vélemények.

1827. évben Körmöcbányán a mélyművelésnek megnyitása, a nyitás módja iránt felmerült nézeteltérések folytán megakad. A Zsigmond-György bányatársulat nehézségekkel küzd és veszteségben van.

1828-ban a Zsigmond-György bányatársulat nagy nyereséggel kezd dolgozni és szerencséje 1862-ig állandó.

1830-ban Körmöcbányát I. Ferenc király meglátogatja.

1837. évben Körmöcbányán Lobkovitz hereceg, a bécsi udvari kamara elnöke, személyes meggyőződést szerezvén a helyzetről, a Garam völgyéből hajtandó altáróra vonatkozó tervezetet helyesli és jóváhagyja.

1839-ben Körmöcbánya altárójára vonatkozólag a selmecebányai főbányagrófi hivatal felterjeszti december 19-én a terveket és költségvetéseket. Az altáró hosszúsága: 6557 selmeci ölben, építésének költségei 548.640 frt.-tal lettek megállapítva.

1841. évben Körmöcbánya Nándor altárójának hajtását az udvari kamara jan. 21-én engedélyezi és elrendeli, hogy a munkálatokra évenként 30.000 frt.-ot felhasználva, 20 év alatt befejeztesék.

1845. évben Körmöcbánya város kérelmére V. Ferdinánd király március 11-én újra elrendeli, hogy a Nándor altáró hajtására évenként legalább 30.000 frt fordítottassék. (A város peticionálására az adott okot, hogy 1840-től 1845 végéig mindössze csak 19.835 frt.-ot fordítottak az altáróra.)

1852-ben Körmöcbányát I. Ferenc József császár meglátogatja.

1859. évben Körmöcbányán június 16-án és 17-én Scheuchens-
stuel Károly br. osztályfőnök, Rusegger József bányaigazgató és
Landerer Nándor bányatanácsos főbányabejárást tartanak; az új,
vagyis a Nándor altáró célszerűségét kétségbe vonják, és új terve-
zet készítését rendelik el. Herczeg József bányagondnok a vett
utasításhoz képest a Mihály-akna mélyítésének belevonásával új
tervet készít, melyet az udvari kamara elfogadván, az altárón a
munkálatok megállanak.

1862-ben Körmöcbányán a Zsigmond-György bányatársulat
mely 1823 óta állandóan jövedelemmel dolgozik, zavarokkal
küzd.

1863. évben Körmöcbányán a Zsigmond-György bányatársulat
veszteséggel dolgozik.

1864. évben Körmöcbányán a Zsigmond-György bányatársulat
üzeme új virágzásnak indul, és 1870-ig állandó jövedelemmel
dolgozik.

1865-ben Körmöcbányán Wiesner Antal miniszteri tanácsos
Landerer Nándor bányatanácsossal és a helyi tisztviselőkkel július
6-án tanácskozást tart, a mélység víztől mentesítése és az 1859.
évi tervezet célszerűsége fölött s elhatározzák, hogy az 1839-ben
megállapított tervezethez vissza kell térni.

1867. évben Körmöcbánya Nándor-altárójára vonatkozó Wies-
ner-Russeger féle tervezetet a bécsi minisztérium észrevétel nél-
kül átteszi a magyar kormányhoz, ez pedig kimerítő jelentéstétel
végett a selmezbányai főbányagrófi hivatalnak adja le. A főbá-
nyagrófi hivatal a meghagyásnak megfelel.

1870-ben Körmöcbányán a Zsigmond-György bányatársulat,
mely 1864-ben fellendült újból veszteségekbe keveredik, és ha-
nyatlásnak indul.

1871. évben Körmöcbányán dinamittal és közönséges lövőpor-
ral összehasonlító robbantó kísérletek folynak. A Mihály-aknai ru-
dazatos vízetemelő gép nem győzvé a vizek kiemelését, a Mi-
hály-aknai bányamezőnek altárói szintje elfúl. Faller Gusztáv elő-
adó a Nándor altáróhoz kötött reményeket túlságosan vérmese-
nek mondja és Mihály-aknán erős vízetemelő-gép felállítását java-
solja. A Zsigmond-György bányatársulat veszteségben van.

1872-ben Körmöcbánya elveszíti ősrégi törvényszékét. Az altárói munkálatok (Nándor altáró) csakis a már kifejtett részek fenntartására szorítkoznak. A Zsigmond-György bányatársulat veszteséggel dolgozik.

1873. évben Körmöcbányán a Nándor-altárón csupán a kivájt részek fenntartására szorítkozik a munka. A Zsigmond-György bányatársulat veszteségben van.

1874-ben Körmöcbányán a Nándor-altárón nem dolgoznak s csak kivájt részek fenntartására szorítkoznak. A Zsigmond-György bányatársulat nagy nyereséggel zárja le az évet.

1876. Körmöcbányán az altárón minden munka szünetel és csak a fenntartásra fordítanak némi költséget. A Zsigmond-György bányatársulat nehézségekkel küzd. Egy feltáró-vágat által valamely vízben dús kvarceret ütnek meg s a társulati bányák, amelyek kellő vízemelő gépekkel nincsenek ellátva, elfúlnak. A társulat pénzhiány miatt elkedvetlenedik s a vízemeléssel járó tetemes kiadásokat alig képes viselni.

1877. évben Körmöcbányán az altárón a munkálatok szünetelnek, csupán a fenntartásra fordítanak némi gondot. A Zsigmond-György bányatársulat vesztesége jelentékeny.

1878. Körmöcbányán a Nándor-altárón minden munka szünetel a fenntartáson kívül, amelyre az utolsó hét év alatt mindössze 3840 ft-ot fordítottak. Június 17-én megkezdik a nyílástól már kihajtott altárórész kitakarítását s ezen évben 13.416 ft. 86 krt. fordítottak altárói célokra. A Garam-völgyből az I. sz. szellőzőakna felé megindított altáró-rész kitakarítása előre halad és hogy benne bányavasutat lerakhassanak, méreteit kiszélesítik. A Zsigmond-György bányatársulat veszteséggel dolgozik.

1879. évben Körmöcbányának Nándor altárójára vonatkozó Wiesner-Rusegger-féle tervezetet a kormány érdemlegesen tárgyalja. A törvényhozás 25.000 ft-ot engedélyez az altáró hajtására. Péch Antal bányagazgató az altáró tervezetét kimerítő jelentésben helyesli és annak tengelyvonalát megállapítván, kivájására összesen 1.599.908 ft. 02.5 krt. költséget irányoz elő. 1802-1879-ig a körmöcbányai állami bányászat a kincstárnak 2.245.059 ft. veszteséget okozott. Június hó folyamán a IV. sz. szellőző aknát újrainyítják és ácsolják, s e közben a II. sz. szellőzőakna víztől mente-

sítését is előkészítik. A Zsigmond-György bányatársulat veszteségben van.

1880-ban Körmöcbányán január 3-án kormánybizottság tanácskozik, amelynek tagjai: Majláth István, Péch Antal és Zsigmondy Vilmos. Tanácskozásuk tárgya a talajsüllyedésre vonatkozó nyomozás, a vizsgálat munkálatainak megkezdése és a bányászat viszonyainak tanulmányozása. Szeptemberben a Nándor altárónak levegőhiánnyal küzdő garamvölgyi fővágata belyukaszt az Ó-Körmöcske község szomszédságában lemélyített szelelőlyukba. A Zsigmond-György bányatársulat veszteségben van. A város főtemplomán, valamint a főtéren álló egyes épületeken nagyobb repedéseket észlelnek, olyannyira, hogy a főtemplomot le kell bontani és az épületek legnagyobb részét ki kell üríteni. A tényálladék megvizsgálására kiküldött bizottság a bányászatot okolja, mire a bányatársulat feloszlik, és a kellőleg biztosított bánya a város tulajdonába megy át. A bányavizek az év elején kiszivattyúztatván, december hónapban a külszín süllyedni kezd.

1881. évben Körmöcbányán a Nándor altárón erélyesen hozzáfognak a munkához.

1882-ben Körmöcbányán a II. sz. szellőző-akna szárazzá tételét a harmadik évnegyedben megkezdik.

1883. évben Körmöcbányán, a városi bánya szeptember hó 15-én keletkezett az azelőtti „Zsigmond-György bányatársulat” bányáinak a város által való megvétele folytán. A város a bányát nyilvános árverésen 26.529 ft-on megveszi. 1880-tól kezdve ezen bányában kizárólag csakis biztosító bányamunkálatok folynak, amelyek nagyrészt a hatóságilag a társulattól lefoglalt 28.000 ft. nyugalomdíj alapból és a kormány által engedélyezett 12.000 ft.-ból fedeztetnek. A város a bányát a legelhanyagoltabb állapotban veszi át és 1891-ig évente átlag 104.000 ft.-ot áldoz arra, hogy a bányaműnek hajdani virágzását előidézze.

1884-ben Körmöcbányán a Nándor altáró fővágata április 9-én az I. sz. aknával lyukaszt; a II. sz. akna szárazzá tétele be van fejezve. A beomolva volt I. sz. akna újrainyitását júliusban megkezdik.

1885-ben Körmöcbányán a Garam-völgyből kiinduló altárói fővágat eléri az I. sz. szellőző aknától éjszak felé 400 m-rel odábbított régi vájóvéget és a II. sz. aknától kiindulva úgy a déli, mint a

III. sz. akna felé irányított éjszaki vágat megindul. Októberben a IV. sz. akna rakodójának beépítése után, üzembe helyezik az északi és déli vágásokat.

1886. évben Körmöcbányán az altáró hajtását gyorsítandók, kőzetet fúró gépeket állítanak munkába.

1887-ben Körmöcbányán előkészületek folynak a területnek az I. számú akna körül fekvő részének átvizsgálására.

1888. évben Körmöcbányán az I. sz. aknánál a terület tüzetes megvizsgálására, mélyfúrást indítanak meg.

1889-ben Körmöcbányán az altárón az I. és II. sz. szellőző aknák között január 6-án lyukasztanak; a II. sz. akna vizetemelő, szellőző és szállító gépberendezéseit leszerelik és a szállítást a III. sz. szellőző akna felé haladó vájóvégből lóerővel végzik. A Ludovika-aknának a Nándor altáró szintjéig való tovább lemélyítését megkezdik.

1890. évben Körmöcbányán, a Ludovika-aknán a kincstár új aknaházat épít. A volt Károlyaknai bányatársulati bányákat november 30-án Poradai Rappaport Arnót vásárolja meg. A Károlyaknai bányák vétel, illetve eladás ára 120.000 ft.

1891-ben Körmöcbányán a volt városi bányákat február 1-én Poradai Rappaport Arnót vásárolván meg, az azelőtt volt Károlyaknai bányatársulati bányákkal egyesíti és művelés alá veszi. A városi bányák vétel-, illetve eladási ára 180.000 ft.

1892. évben Körmöcbányán a Ludovika-aknán villámos erővel való szállítást kezdenek berendezni és az aknát víztől mentesíteni megkezdik. A vízemelés a rendelkezésre álló gépek gyengesége folytán azonban nem vezet eredményhez.

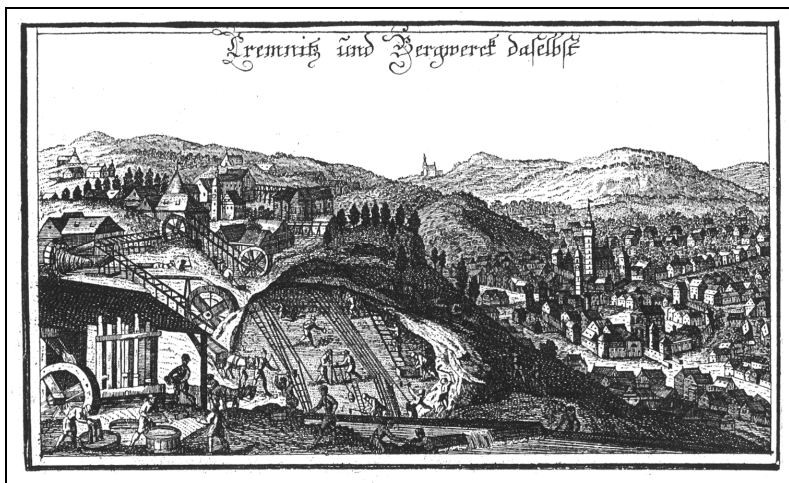
1893-ban Körmöcbányán az altáró hajtásának siettetésére munkába állított kőzetet fúró-gépeket leszerelik és a kézzel fúrást, mint előnyösebbet régi jogaiba visszahelyezik.

1894. évben Körmöcbányán az I. sz. akna közelében 1880-ban megindult mélyfúrást 200 f. m. mélység elérése után beszüntetik. Az elért eredmény nem kielégítő, mert csak jelentéktelen szénréteg-foszlányokon hatolnak keresztül. A Ludovika-aknán 1892-ben beépíteni kezdett villámos szállító berendezés elkészül; az akna víztől mentesítése céljából gőzkazánokat építenek be és vízvezeték-et létesítenek.

1895-ben Körmöcbányán a Ludovika-akna mélyítését és víztől mentesítését abban hagyják, mivel a rendelkezésre álló vizethúzó gép gyengének bizonyult és a vízzel nem lehetett megküzdeni. 1892. óta a mélyítés csak 31,6 m-rel haladt előre.

1898. évben Körmöcbányán december 5-én a IV. sz. aknából kiinduló déli vājővég összelyukaszt a III. sz. aknából kihajtott 201 m hosszú régi táróval.

1899. évben Körmöcbányán a Nándor altáró utolsó közén, jún. 14-én áttörnek, mely utolsó lyukasztás a III. és IV. aknák között kapcsolatot létesít és az utat a Garam-völgyéig megnyitja.

*Körmöcbánya és a bányák látképe a 18. század közepén.
(A Miksa-féle bányarendtartás 1760. évi kiadásából.)*